

Козир М.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна
m.kozyr@kubg.edu.ua

ORCID iD 0000-0001-8402-2589

Сад А.,

студентка 5 курсу ОП «Освітній дизайн і коучинг в освіті дорослих»
Факультету педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна
aosad.fpo23m@kubg.edu.ua

ORCID iD 0009-0000-2576-1728

ВИКЛИКИ ТА РИЗИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРАКТИК У ВИЩУ ОСВІТУ УКРАЇНИ

Анотація. У статті йдеться про впровадження інноваційних практик в Україні, їх доцільність використання у вищій освіті, виклики та ризики, які спричиняють як прогрес, так і занепад вищої освіти. Автори наголошують на необхідності впровадження інноваційних ресурсів у галузь освіти дорослих, адже саме в кризових умовах сьогодення створюються новаторські цифрові ресурси. Визначено, що метою даної статті є розкриття ефективності впровадження інноваційних практик як важливого об'єкту розвитку вищої освіти України. Завдання полягає у дослідженні інноваційних практик: викликів сьогодення, доцільності застосування та уникнення ризиків, які можуть призвести до занепаду вищої освіти; огляд переваг і недоліків ресурсів штучного інтелекту: *Gamma*, *ChatGPT*. Авторами схарактеризовано особливості понять "інновація" та "інноваційні практики", спрямовані на забезпечення якісного навчання здобувачам вищої освіти в кризових умовах сьогодення, зокрема, повномасштабного вторгнення та відсутності електроенергії. Проаналізовано доцільність впровадження інноваційних практик XXI століття, до яких варто віднести застосування штучного інтелекту, наприклад, *Gamma*, *ChatGPT*. Закцентовано увагу на тому, що на вищу освіту України суттєво впливає європейський простір, адже освіта базується на структурі європейського типу, відповідно процес навчання перебуває на шляху їх опанування. З'ясовано, що система освіти дорослих в Європейських країнах недовисконала, найбільшою проблематикою є забезпечення якісної підготовки педагогів, якій повинна приділятися достатня увага, бо підґрунтям квалітативної освіти є саме висококваліфіковані фахівці. У висновках, як аргумента значущості, виокремлено те, що від впровадження інноваційних практик у вищу освіту України залежить збереження інтелектуального потенціалу нації в складних умовах XXI століття, яка характеризується викликами суспільства.

Ключові слова: вища освіта, інновації, інноваційні практики, європейські стандарти, штучний інтелект.

© Козир М., Сад А., 2023

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023

Вступ. На сучасному етапі розвитку суспільства система вищої освіти не набула тотального та одностаїного значення, бо вимагає постійного вдосконалення та прогресивних змін. Тому освітній процес модифікується та трансформується, відходить від сакраментального

та набуває осучаснених технологій, приваблюючи молодь. Внаслідок цього утворилася освітня реформа, яка продукує застосування новацій у сучасній парадигмі освіти. У якій важливе місце займає використання інновації як рушійної сили соціуму, їх впровадження у вищу освіту,

запобігання ризиків та доцільність використання викликів сьогодення. Невід'ємною складовою сталого суспільства є першочергово збереження інтелектуального потенціалу нації в надскладних політичних, економічних та соціальних умовах XXI ст., котре вирізняється суттєвими змінами у вищій освіті України, а саме застосуванням інноваційних ресурсів штучного інтелекту, наприклад, ChatGPT, Bing, Gamma, Wilma тощо.

Метою даної статті є розкриття ефективності впровадження інноваційних практик як важливого об'єкту розвитку вищої освіти України. **Завдання** полягає у дослідженні інноваційних практик: викликів сьогодення, доцільності застосування та уникнення ризиків, які можуть призвести до занепаду вищої освіти; огляд переваг і недоліків ресурсів штучного інтелекту: Gamma, ChatGPT.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами впровадження інноваційних практик в освіту займалися такі науковці: Й. Шумпетер, Оеї, PR, Van Der Torre, В. Кучер, Т. Рожнова, О. Слушний, В. Швидун. У свою чергу дослідженням викликів та ризиків застосування інноваційних практик здійснювали такі науковці: Р. Goodyear, А. Дунська, А. Кокрон, Н. Климаш, В. Ціпуринда. Крім цього, І. Ганечко та К. Афанасьєва розглядають штучний інтелект через парадигму інновацій. До того ж, увагу вчених Т Сокольську, та С. Поліщук привернула тематика засвоєння інноваційних практик як шляху опанування євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Сьогочасний етап системи вищої освіти в Україні стрімко розвивається в екстремальних умовах XXI ст.: пандемія, повномасштабне вторгнення, відсутність електроенергії, які спричинили реформу освітнього простору країни. З перебігом таких подій, кризове становища в освітній парадигмі стало знаковою причиною появи сучасних технологій, нових методів і форм навчання.

Відтак характерною ознакою сучасної освіти постає інновація, яку започаткував та ввів у науковий обіг австрійський вчений Й. Шумпетер, зазначаючи, що *«інновація — це не просто нововведення, а зміна технології виробництва, доводячи, що інновацією є не кожне нововведення, а лише таке, яке зумовлює вдосконалення технології, її перехід на новий, вищий ступінь розвитку»* (Терещенко Г, 2012).

Проте вперше термін «інновація» впроваджено в економічну галузь, лише через певний час поняття вживається в інших науках, зокрема, педагогічній. О. Дубасенюк зауважує, що інновація в освіті — *«це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно*

іншого стану» (Дубасенюк О., 2014, С.12-28). Варто зауважити, що новаторські технології виникають на основі попередніх напрацювань вітчизняних дослідників. Однак, щоб створити належні умови сучасним студентам, модерні науковці докладають чималих зусиль, а, отже, посиляються на сталі матеріали, а також наповнюють інноваційними деталями сучасну парадигму освіти. Т. Мотуз підкреслює, що *«інновації самі по собі не з'являються, вони є результатом творчих наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих вчителів і цілих колективів»* (Швидун В., 2022, С. 87-90).

Ураховуючи вищезазначене, можна констатувати, що вказана дефініція має багатогранне значення, адже складається з двох провідних напрямів — теорії та практики, тому «інноваційні практики» — це новаторська діяльність, яка зосереджена на доцільності впровадження ресурсів, корисних для суспільства.

Впровадження інноваційних практик в освітній простір як незмінний інструмент дистанційної форми навчання, яка забезпечує взаємодію здобувачів освіти з викладачами, незалежно від їх місця перебування. У сучасному світі такі предмети вищої освіти як Google Meet, Zoom, Skype, здебільшого вже вважаються застарілими, адже їх витісняє з осередку науково-технологічного аспекту — штучний інтелект, що активно популяризується серед студентів і охоплює все більшу аудиторію, яка згодом стає відданими користувачами малодослідженого феномену.

Новітні технології можуть призвести не тільки до покращення рівня освітньої галузі, а й до занепаду якості освіти. Як зауважує дослідник штучного інтелекту Елізер Юдковський, що *«мало хто насправді хотів би знищити світ. Навіть жадібні корпорації, тоталітарні уряди, божевільні вчені та інші «вісники апокаліпсису» потребують світ, в якому вони могли б досягати своїх цілей: отримувати прибутку або здійснювати свою владу»* (Фішер Р., 2021).

Насправді інколи вчені вдаються до створення інноваційних продуктів, не замислюючись, які ризики суспільству це може завдати, а у погоні за багатством піддаються нерациональним викликам сучасного світу, який в результаті знищить нас самих. Започаткування ресурсів штучного інтелекту в освіті може спричинити прорив навчального процесу або деградації студентства, оскільки у машині запрограмовані як інтелектуальні здібності, так і емоційне забезпечення, які виконують, по суті, те саме, але, це так звані «фальш-функції», що не замінять розумові процеси особистості. Варто зауважити, що введення в науковий обіг достатньо недосліджене явище — важливий технологічний ризик, який несе глобальну проблему та ставить під загрозу свідоме мислення людей.

Наразі викликами сучасної вищої освіти стають найбільш вживані застосунки штучного інтелекту:

— ChatGPT — інноваційний винахід, який набув шаленої популяризації серед молоді, адже за два місяці існування чатботу налічувалося понад 100 млн постійних користувачів. Існує простий спосіб отримання доступу до активного користування пошуковим чатом: встановлення додатку браузера Google Chrome з назвою Merlin (Ганечко І., Афанасьєв К., 2023, С.155-157). Варто зауважити, що вперше ChatGPT було засновано на архітектурній моделі ChatGPT-3, яка з'явилася в травні 2020 року, згодом компанія Open AI представила оновлену версію в листопаді 2022 року, яка має назву ChatGPT-4. Різновид штучного інтелекту набув стрімкого розголосу в освітньому просторі, сприяючи розробленню стратегічного заробітку, наприклад, продаж посібників, створених чатботами, книг, зображення яких було згенеровано штучним інтелектом (Яцюк Д., 2023, С.151-152). Перевагою чату є пошук інформації, який швидко знаходить та упорядковує відповідь, проте є й недоліки, адже матеріал може не відповідати заданому запиту, тобто, щоб отримати достовірну доповідь, потрібно порівняти її з офіційними даними.

Науковці І. Ганечко, К. Афанасьєв зазначають, що головною проблемою використання чатботу є об'єктивне оцінювання іспитів і заліків студентів, так у США департаментом освіти Нью-Йорку заборонено застосовувати ChatGPT у галузі освіти (Ганечко І., Афанасьєв К., 2023, С.155-157).

— Gamma — графічно-інноваційна технологія, яка створює яскраві презентації та текстові файли в один клік. Спосіб отримання доступу полягає в реєстрації, але першочерговим кроком потрібно зайти на сайт, зазначивши у пошуковому вікні Google Chrome «Gamma.presentation», після проходження ідентифікації можна розпочинати роботу над проектом. Недоліками такого штучного ресурсу є, по-перше, обмежена кількість спроб безкоштовного користування, по-друге, при завантаженні файлу втрачаються елементи графічного дизайну, по-третє, картинки не відповідають тексту, по-четверте, матеріал викладений в документі не завжди відповідає правильності. Однак, з огляду на перераховані дефекти, перевагою є швидкість відтвореної інформації.

Ураховуючи переваги та недоліки використання штучного інтелекту, впровадження інноваційних практик, а саме застосунків — це виклик сьогочасних здобувачів освіти, що може спричинити подальші ризики занепаду вищої освіти в Україні.

Окрім внутрішніх викликів і ризиків сьогодення, на вищу освіту України впливає європейський простір, адже освіта базується на структурі європейського типу, відповідно процес навчання

перебуває на шляху їх опанування. Система освіти дорослих почала активно розвиватися на початку ХХ ст., піднімаючи економіку та соціальну сферу життя країн, тому можна вважати інноваційним прогресом етап формування вищої освіти, котра почала підготовку конкурентоспроможних фахівців. Вища освіта повинна бути перехідною та пристосованою ланкою навчання в будь-яких умовах, тому наразі популярні моделі — формальна та неформальна, науковці виділяють такі особливості цих форм, а саме *“підтримувати зв'язок між різними типами кваліфікацій, професійними та академічними, об'єднувати стандарти, які допоможуть зв'язати формальну та неформальну освіту, а також інтегрувати сертифікацію, кваліфікації та запити ринку праці”* (Огієнко О., 2019). Однак в європейській освітній парадигмі відсутні загально визнані ознаки формального та неформального навчання, їх специфіка вважається малодослідженою.

У європейських країнах інтенсивно розвивається вища освіта, хоча існує вага проблема — забезпечення якісної підготовки педагогів, якій повинна приділятися достатня увага, адже підґрунтям квалітативної освіти є висококваліфіковані фахівці. Варто зауважити, що *“за даними національного фонду фундаментальних досліджень США, протягом останніх 10 років вища освіта і наука України, за сукупними показниками, перемістилася з 32-го на 41-е місце у світі”* (Горпинич О., Сало В., 2013, С.286-294). Водночас якість освіти віддзеркалюється також на міжнародному освітньому ринку послуг, наприклад, *“у 2010 році за індексом глобальної конкурентоспроможності Україна посіла 89 місце серед 133 країн світу, перемістившись із 69 місця, яке посідала у 2006 році”* (Горпинич О., Сало В., 2013, С.286-294).

Горпинич О. та Салов В. запевняють, що в подальшому інноваційний розвиток суспільства буде занепадати, бо рівень підготовки випускників українських університетів низький, і лише половина таких студентів затребувана роботодавцями, підтверджуючи це статистичними показниками минулих років, що *“у 2009 році майже 50 % випускників ВНЗ склали ті, хто здобув освіту за напрямками підготовки «соціальні науки, економіка, комерція та підприємництво, право», тоді як «інженерія, транспорт, архітектура» — 21 %, «освіта, культура і мистецтво, гуманітарні науки» — 19 %, «природничі науки, сільське господарство, лісництво і рибництво» — 5,3 %, «медицина» — 2,7 %, «математика та інформатика» — 2,6 %”* (Горпинич О., Сало В., 2013, С.286-294). Хоча інформація, що свідчить про результати вибірки застаріла, проте саме вона показує, на якому етапі серед інших країн світу знаходиться вища освіта Україна. Завдяки офіційним цифрам, можна проаналізувати та зупинити зане-

пад вищої України в світі, натомість впроваджувати інноваційні практики, які є рушійною силою покращення якості навчання.

Висновки. Отже, інтеграційні процеси в освітній галузі зумовили етап створення єдиного освітнього європейського простору вищої освіти, у якому доцільним є розробка, впровадження інноваційних практик та їх узгодження представниками Міністерства освіти всіх європейських країн. Таким чином буде заснована та затверджена єдина норма вищої освіти у Європейському союзі, з урахуванням інноваційних пропозицій кожної країни.

Процес впровадження інноваційних практик у вищій освіті України — це безкінечний період

започаткування новацій, які полягають у покращенні якості освіти. Для того, аби вживати інноваційні практики в освітньому просторі, необхідно ознайомитися з недоліками та перевагами технології, крім цього, аналізувати можливі наслідки отриманої інформації. Таким чином користувачі будуть обізнані та уникнуть освітніх невдач. За допомогою створення та дослідження інноваційних застосунків, простежується доцільність використання, ризики застосування таких ресурсів, а також прогнозується ефективність здобуття вищої освіти в Україні, адже інноваційні практики — це запорука збереженості інтелектуального потенціалу нації в складних умовах ХХІ ст., яка характеризується викликами потреб суспільства.

ДЖЕРЕЛА

1. Терещенко Г. В. Інноваційний фактор у контексті моделей розвитку регіонів. Ефективна економіка 2012. № 12. Посилання: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1661>
2. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць 2014. С. 12-28.
3. Швидун В. М. Інноваційні процеси в освіті України. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2022. № 81. С. 87-90.
4. Ганечко І., Афанасьєв К. Інноваційні проекти та штучний інтелект: нові можливості. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу. 2023. С. 155-157.
5. Яцюк Д. Чи може Chat GPT замінити людський інтелект. 2023. С. 151-152.
6. Річард Фішер. Як ми ледь не знищили самих себе. 2021. Посилання: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-56904731>
7. Огієнко О. Інноваційний розвиток освіти дорослих як вимога сучасності. 2019. С. 20-22. Посилання: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/%D1%82%D0%BE%D0%BC-1.pdf>
8. Горпинич О. В., Сало В. О. Європейська система забезпечення якості вищої освіти: досвід та механізми її імплементації в Україні. 2013. С. 286-294. Посилання: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/150207/286-294.pdf?sequence=1>
9. Желанова В. В., Козир М. В. Використання ІКТ і медіаресурсів студентами-філологами в освітньому процесі ЗВО: моделі й стратегії. // Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія та практика. Психологія. Педагогіка.» Випуск №38 (2/2022) С. 44-50. <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/345>
10. Козир М., Іващенко А. Цифрові технології як інструмент консультативної діяльності в освіті дорослих. // Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія та практика. Психологія. Педагогіка.» Випуск №39 (1/2023) С. 73-79 Режим доступу: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/365>

REFERENCES

1. Tereshchenko H. V. Innovatsiinyi faktor u konteksti modelei rozvytku rehioniv. Efektivna ekonomika [Innovative factor in the context of regional development models. Effective Economy] 2012. No. 12. Link: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1661> [in Ukrainian]
2. Dubaseniuk O. A. Innovatsii v suchasni osviti. Innovatsii v osviti: intehratsiia nauky i praktyky: zbirnyk naukovo-metodychnykh prats [Innovations in modern education. Innovations in education: integration of science and practice: collection of scientific and methodological works] 2014. P. 12-28. [in Ukrainian]
3. Shvydun V. M. Innovatsiini protsesy v osviti Ukrainy. [Innovative processes in the education of Ukraine. Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools]. 2022. No. 81. P. 87-90. [in Ukrainian]
4. Hanechko I., Afanasiev K. Innovatsiini proieky ta shtuchnyi intelekt: novi mozhlyvosti. Problemy ta perspektyvy rozvytku innovatsiinoi diialnosti v Ukraini: vyklyky voiennoho chasu. [Innovative projects

- and artificial intelligence: new opportunities. Problems and prospects of the development of innovative activity in Ukraine: challenges of wartime.] 2023. P. 155-157. [in Ukrainian]
5. Yatsiuk D. Chy mozhe Chat GPT zaminyty liudskiy intelekt [Can Chat GPT replace human intelligence]. 2023. P. 151-152
 6. Richard Fisher. Yak my led ne znyshchyly samykh sebe. [How we almost destroyed ourselves]. 2021. Link: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-56904731> [in Ukrainian]
 7. Ohiienko O. Innovatsiyni rozvytok osvity doroslykh yak vymoha suchasnosti. [Innovative development of adult education as a modern requirement]. 2019. P. 20-22. Link: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/%D1%82%D0%BE%D0%BC-1.pdf> [in Ukrainian]
 8. Horpnych O. V., Salo V. O. Yevropeiska sistema zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity: dosvit ta mekhanizmy yii implementatsii v Ukraini. [The European system of quality assurance of higher education: education and mechanisms of its implementation in Ukraine]. 2013. P. 286-294. Link: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/150207/286-294.pdf?sequence=1> [in Ukrainian]
 9. Zhelanova V.V., Kozyr M.V. Vykorystannia IKT i mediaresursiv studentamy-filolohamy v osvitnomu protsesi ZVO: modeli y stratehii. [Use of ICT and media resources by philology students in the educational process of higher education: models and strategies.] // Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichna osvita: teoriia ta praktyka. Psykholohiia. Pedahohika.» Vypusk №38 (2/2022) S. 44-50. Link: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/345> [in Ukrainian]
 10. Kozyr M., Ivashchenko A. Tsyfrovii tekhnolohii yak instrument konsultatyvnoi diialnosti v osviti doroslykh. [Digital technologies as a tool of advisory activities in adult education.] // Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichna osvita: teoriia ta praktyka. Psykholohiia. Pedahohika.» Vypusk №39 (1/2023) S. 73-79 Link: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/365> [in Ukrainian]

Kozyr M., Sad A.

CHALLENGES AND RISKS OF IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE PRACTICES IN HIGHER EDUCATION OF UKRAINE

Abstract. *The article deals with the introduction of innovative practices in Ukraine, their feasibility in higher education, challenges and risks that cause both progress and decline in higher education. The authors emphasize the need to introduce innovative resources in the field of adult education, because it is in the current crisis conditions that innovative digital resources are created. It is determined that the purpose of this article is to reveal the effectiveness of the implementation of innovative practices as an important object of development of higher education in Ukraine. The task is to study innovative practices: the challenges of today, the feasibility of application and avoidance of risks that could lead to the decline of higher education; review of the advantages and disadvantages of artificial intelligence resources: Gamma, ChatGPT. The authors characterize the peculiarities of the concepts of «innovation» and «innovative practices» aimed at ensuring quality education for higher education students in today's crisis conditions, in particular, full-scale invasion and lack of electricity. The author analyzes the feasibility of introducing innovative practices of the twenty-first century, which include applications of artificial intelligence, for example, Gamma, ChatGPT. The author emphasizes that higher education in Ukraine is significantly influenced by the European space, since education is based on the European-type structure, and, accordingly, the learning process is on the way to mastering them. It is found that the adult education system in European countries is imperfect, the biggest problem is ensuring quality teacher training, which should be given sufficient attention, since the basis of qualitative education is highly qualified specialists. In conclusion, the author emphasizes that the preservation of the intellectual potential of the nation in the difficult conditions of the twenty-first century, characterized by the challenges of society, depends on the introduction of innovative practices in higher education in Ukraine.*

Keywords: *higher education, innovations, innovative practices, European standards, artificial intelligence.*

Стаття надійшла до редакції 14.10.2023

Прийнято до друку 28.10.2023